

A politikafejlődés újabb állomásai, a szabályozás kérdései az Elektronikus Európában

Az európai politikafejlődés jelen szakasza új kihívásokat támaszt a nemzeti jogalkotók felé. Verebics János ezek áttekintésére egy jövőbeli magyar információs társadalmi jogpolitika orientációjának reményében tesz kísérletet. Az információ társadalma nem létezhet a gazdaság és kereskedelem szereplői számára kiszámítható, biztonságos jogi kereteket adó, az egyén számára az információközlés szabadságát és a magánszféra védelmét biztosító, ám mindenekelőtt a tudáshoz, információhoz való jog alapjogként való elismerését tükröző szabályozási rendszer nélkül. Az Elektronikus Európa-kezdemenyezés, de főként a lisszaboni csúcs a jogalkotási-jogharmonizációs feladatok felgyorsulásának követelményét is megfogalmazta.

Szerzői információ:

Verebics János

1998 óta jelennek meg rendszeresen az információs társadalom sajátos jogi kérdéseivel foglalkozó cikkei, tanulmányai: az Állam- és jogtudomány, Jogtudományi Közlöny, Gazdaság és jog, Európai jog című szakfolyóiratokban, illetve gyűjteményes kötetekben: Médiakönyv 1999, 2000-2001, a Magyar Jogász Egylet kiadványai, az MTA kutatási összefoglalói. 2001. decemberében jelent meg a HVG-Orac Kiadónál *Az elektronikus gazdasági kapcsolatok joga* c. monográfiája. Társzerzője az *Internet gyakorlati kézikönyv*-nek és az *E-kereskedelem* c. főiskolai tankönyvnek is. 1999-2000 között az INFORUM szaktanácsadója volt. 2000. márciusa óta elnöke a liberalizált domain-regisztráció nyomán a névválasztással kapcsolatos kérdésekkel foglalkozó jogi szakértői testületnek. 2000 szeptemberében a Magyar Tudományos Akadémia felkérésére - Sárközy Tamás professzor irányítása alatt futó kutatásban - *Az elektronikus gazdasági kapcsolatok joga* alprogram kutatásvezetője. 2001 tavaszától másik fő kutatási területe az európai magánjog-egységesítési folyamatok vizsgálata.

Munkája során különös súlyt fektet az európai jogharmonizációs folyamatok - az infokommunikációs technológia által érintett szektorokra gyakorolt hatásainak - vizsgálatára, a hazai jog továbbfejlesztésének kérdéseire.

Így hivatkozzon erre a cikkre:

Verebics János. „A politikafejlődés újabb állomásai, a szabályozás kérdései az Elektronikus Európában”. *Információs Társadalom* II, 3. szám (2002): 129–148.

<https://dx.doi.org/10.22503/inftars.II.2002.3.6>

A folyóiratban közölt művek

a Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Így add tovább! 4.0

Nemzetközi Licenc feltételeinek megfelelően használhatók.

Verebics János

A politikafejlődés újabb állomásai, a szabályozás kérdései az Elektronikus Európában

Az információs társadalom joga szerteágazó, folyamatosan alakul, újabb területekre vonatkozó szabályozási igényeket ismer fel és fogad be. Mindez a nemzeti jogok, s különösen a gazdasági-kereskedelmi jogok felé a folyamatos megújulás kihívását támasztja. A magyar információs társadalom jövőképe az Európai Unió jövőképeével egyezik meg: Magyarország számára a XXI. század hajnalán nincs másik út, mint az elektronikus Európa útja; nincs más modell, mint a tudás alapú, információs társadalom. Az információ társadalma sem létezhet a kor követelményeinek megfelelő a gazdaság és kereskedelem szereplői számára kiszámítható, biztonságos jogi kereteket adó, az egyén számára az információközlés szabadságát és a magán-szféra védelmét biztosító, ám mindenek előtt a tudáshoz, információhoz való jog alapjogként való elismerését tükröző szabályozási rendszer nélkül. A problémák együttes kezelésének igénye az Elektronikus Európa-kezdeményezés bejelentése, de főként a lisszaboni csúcson után merült fel igen határozottan, mely egyben a jogalkotási-jogharmozási feladatok felgyorsulásának követelményét is megfogalmazta. A közösségi politikafejlődés újabb szakasza az Európai Unió szabályozó erői felé éppúgy új kihívásokat támaszt, mint a nemzeti jogalkotók felé, de egyben új lehetőséget is teremt: írásunkban ezek áttekintésére – egy jövődöbéli magyar információs társadalmi jogpolitika orientációjának reményében – teszünk kísérletet. 2002 februárjában a Európai Bizottság – a Tanácshoz, az Európai Parlamenthez, a Gazdasági és Szociális Bizottsághoz, valamint a Régiók Bizottságához címzett Tájékoztató formájában – közzétette azt a jelentést¹, mely az Elektronikus Európa 2002 akcióterv végrehajtásával kapcsolatos eredményeket tekintette át. E kötelezettségét maga az Akcióterv írta elő, s három körben való (a fejlődés általános, értékelő áttekintése, a politikafejlődés és a piaci folyamatok összevetése, a 2002-t követő időszakra vonatkozó alapvető következtetések megfogalmazása) tájékoztatónyújtásra irányult.

Az értékelő áttekintés kiterjedt az Internet-penetráció változásaira (külön vizsgálva a háztartások és az üzleti szektor helyzetét), az Internet-szolgáltatások elérési árával, sebességével és biztonságosságával kapcsolatos kérdésekre, az információs és kommunikációs technológiák használatának elősegítésével kapcsolatos állapotok felmérésére (mint iskolai Internet-használat, munka a tudásalapú gazdaságban, részvétel a tudásalapú gazdaságban), az Internet-használat ösztönzését célzó alprogram (elektronikus kereskedelem, a polgárok hálózathasználata, egészségügyi on-line szolgáltatások) végrehajtására.

Általánosságban elmondható, hogy az átlagos európai Internet-penetráció jelentős növekedésen ment keresztül: 2000 márciusában az európai háztartások 18, 2001

júniusában 36, 2001 decemberében 38 %-ban volt megoldott a hálózati hozzáférés². A hozzáférés fő módja továbbra is a PC és a távközlési hálózatok igénybevételével történik, a mobilkommunikációs eszközök, illetőleg a televízió útján való Internetezés „még marginális, de a jövőre nézve gyors növekedést mutat.” 2001 decemberében az Unióban a 15 év feletti népesség közel 50 %-a használta az Internetet. Az üzleti szférában a 10 alkalmazottnál többet foglalkoztató vállalkozások 90 %-a Internet-használó, 60 %-uknak saját weboldala van.

A hozzáférés költségei jelentős szórást mutatnak: Finnország kivételével valamennyi európai uniós tagállamban magasabbak, mint az Egyesült Államokban. A nagysebességű adatátvitelre lehetőséget adó nemzeti kutatási hálózatok kiépültsége és az átviteli sebesség esetében is igen jelentős eltérések állapíthatók meg.

A hálózati biztonság szempontjából a jelentés a vírusfertőzések arányát és a biztonságos szerverek számát vizsgálta: ennek összefüggésében a Bizottság ismét felvetette egy új, biztonságosabb Internet-protokoll megteremtésének sürgető igényét. Az iskolák Internet-hozzáférése az EU szintén átlagosan 4 %-osnak mondható: a legjobb (Dánia, Luxemburg) és legrosszabb (Olaszország, Görögország, Portugália) helyzetben lévő országok között igen mély a digitális szakadékot jelentő különbség (22-23 % illetve 3-4 %). A munkahelyi számítógép- és Internet használat terén igen jelentős előrelépések történtek: ma már minden második európai munkás számára adottak ezek az eszközök. Mindazonáltal a távmunka elterjedtsége továbbra is igen alacsony: 2001. novemberében mindössze az európai munkaerőpiac 2 %-át érintette ez a foglalkoztatási forma. A számítógép használatával, illetőleg a számítógéppel végzett munkára való felkészítés a tudásgazdaság útján való továbblépés elengedhetetlen feltétele: megállapítható azonban, hogy – szinte minden tagállam esetében – a számítógépet használók 2/3-a részesült csak megfelelő oktatásban.

Az elektronikus kereskedelem növekedése a vártnál lassúbbnak bizonyult: az EU átlagában az Internet-használók mindössze 35,6 %-a vásárolt a világhálón. Az e-kereskedelem terén az on-line értékesítésekben továbbra is a szolgáltatási szektor és a közvetlen eladások járnak az élen: a tagállamok között az Egyesült Királyság és Németország ért el vezető pozíciót, Spanyolország, Görögország, Portugália azonban az európai átlag (22,9 %) töredékét tudja csak felmutatni (3-8 %).

A kormányzati, közhasznú célú információs szolgáltatások vonatkozásában jelentős célkitűzés volt, hogy 2002 végéig minden, alapvetőnek számító információ a világhálón keresztül is elérhető legyen: 2001 végén azonban a terv a megvalósulás felé vezető út felénél járt. Az egészségügyi számítógépes és Internetes ellátásában lassú javulás tapasztalható, az egészségügyi információt tartalmazó weboldalak száma is növekedett, felmerültek azonban e sajátos tartalom összefüggésében tisztázandó kérdések, megoldandó feladatok (az információ megbízhatóságának és pontosságának biztosítása).

Ami a statisztikai adatok, tények elemzésével feltétlen megállapítható: az **eEurope 2002** akcióterve, mint rövid távon, gyors eredményeket elérni kívánó koncepció *alapjában véve sikeresnek minősíthető*. A technológiai és gazdasági fejlődés új fejleményeinek tükrében azonban feltétlen továbbgondolásra szorul, s egyes területeken (iskolák Internet-használata, az Internet pedagógiai munkába való beépítése, elektronikus kormányzati szolgáltatások) az akcióterv az eredeti határidő (2002) lejárta után is mindenképp folytatást kíván.

eEurope - részpolitikák és jogalkotás

Az **Elektronikus Európa**-kezdeményezés tíz kulcsterületen jelölt meg akciós célokat: fiatalok beléptetése a digitális korszakba, olcsó Internet-hozzáférés, az elektronikus kereskedelem terjedésének gyorsítása, gyors Internet a kutatók és a diákok részére, „smart card” az elektronikus hozzáférés biztosításához, kockázati tőke a fejlett technológiájú kis- és középvállalkozásoknak, „elektronikus részvételi lehetőség” biztosítása a fogyatékos, korlátozott munkaképességű személyeknek, online egészségügyi szolgáltatások, intelligens közlekedés és szállítás megvalósítása, valamint az on-line nyilvános szektor (a közsféra információinak Interneten keresztül elérhetővé tétele) kiépítése. Az **eEurope**-gondolat kibontása jelenleg **11 alprogram** mentén zajlik: *e részpolitikák az adott területre vonatkozó korábban megvetett politikai és jogi alapokra épülnek, indulásukkor azokra támaszkodnak* (ennyiben tehát folyamatosságot jelentenek), ám *egymástól nem függetlenek; egymást támogatják, kiegészítik*. Céljuk *elsődlegesen az adott területre vonatkozó konkrét tennivalók körének meghatározása, végrehajtásának megszervezése s a források elosztása: ezt – a szükséges körben – normatív eszközök (jogalkotás) hozzárendelésével is segítik*.

a.) Az olcsóbb és gyorsabb Internet-hozzáférés az információs társadalommá alakulás és fejlődés előfeltétele. A kitűzött politikai cél olyan díjszabási feltételrendszer megteremtése, mely „a világon a legalacsonyabbak közé tartozik”, a cél elérésének eszköze pedig a szolgáltatások piacán a díjak csökkentését kiváltó verseny erősítése, az elektronikus hírközlés liberalizációjára vonatkozó politikák következetes folytatása³.

E téren másfél évtized alatt az Unió igen jelentős haladást tud felmutatni: a nyolcvanas évek derekán még szolgáltatói monopóliumok által uralt, erős nemzeti sajátosságokkal rendelkező (ezért az egységes európai piac megvalósulása ellen ható) távközlési szektor liberalizációjához vezető első óvatos lépéseket 1984-ben tette meg (döntés a szabványosításról, közös kutatóprogramok – RACE⁴, ACTS⁵ – elindítása, a legkevésbé fejlődött régiók számára felzárkózási programok – STAR⁶, Telematics – indítása, célok kitűzése Európa a nemzetközi távközlési piacon való pozíciójának megerősítésére). Az európai távközlési politika kialakítására vonatkozó közösségi munka második szakasza 1987-ben vette kezdetét: ekkor bocsátotta ki a Bizottság a távközlési szolgáltatások és felszerelések közös piacának fejlődéséről szóló Zöld Könyvet⁷.

A Zöld Könyv nyomán összeurópai vita kezdődött az egységes, európai piac megvalósulását e téren is biztosító szabályozási keretrendszer s a közös távközlési politika és részelemei kialakításáról, s néhány éven belül lefektetésre kerültek a célok elérését biztosítani kívánó alapvető jogi alapok is⁸. A távközlési és információs társadalmi szabályozási törekvések 1994-től kapcsolódtak össze (a Bangemann-csoport jelentése⁹, a Bizottság az európai információs társadalomhoz vezető útról szóló akcióterve¹⁰, és annak felülvizsgált változatai¹¹). E lépések nyomán 1998. január 1-én az Európai Unió legnagyobb részében a távközlési piacok liberalizációja már teljesnek volt mondható¹², és kialakultak a továbblépés, az „új szabályozási keretmunka” fő irányai, követelményei¹³ is. Az „olcsóbb és gyorsabb Internet” irányának céljai az e keretmunka nyomán kialakított, s a Miniszterek Tanácsa által 2002. február 14-én elfogadott¹⁴ „Telecoms-csomag”, illetőleg a még elfogadásra váró versenyjogi koordinációs irányelv¹⁵

nyomán valósulhat meg: a tagállamoknak 15 hónap áll rendelkezésükre ahhoz, a 2002. április 24-én kihirdetett¹⁶ új rendelkezéseket nemzeti jogaikba beépítsék.

b.) Az „elektronikus kutatás” (e-research) alprogramjának címzettje Európa „tudományos közössége”: a kutatók, oktatók, egyetemi és főiskolai hallgatók; eszköze a gyorsabb Internet-hozzáférés biztosítása e közösség és intézményei számára. E célokra az Unió korábban is jelentős pénzügyi támogatást irányzott elő (80 milliárd euro): első lépésként a GEANT (csomóponti hálózat, 10Gbps) kiépítéséről született döntés, ezt – újabb anyagi eszközök hozzárendelésével – további programok követik. A cél egy olyan hálózati infrastruktúra (optikai gerincvezeték) megvalósulása, mely a nemzeti kutatási és oktatási hálózatok (National Research and Education Networks) összekapcsolásával biztosítaná a széles sávú adatátvitel minden előnyével való élelét. Maguk a nemzeti kutatási hálózatok is át kell alakuljanak: ehhez a szerkezeti alapok és az EIB nyújtanak pénzügyi segítséget. Az intézmények szintjén a nagysebességű Internet-hozzáférés és helyi Intranet-hálózatok kialakításának 2006-ig tervezett támogatása a cél, amelyhez ugyancsak a szerkezeti alapok és az Európai Beruházási Bank forrásai jelentik a fedezetet. 2002-től indult a WWG (World Wide Grid) technológia felhasználásával kapcsolatos erőfeszítések gyorsítását segíteni kívánó program: a kezdeti három kísérleti fázis (Eurogrid, Datagrid, Damien) sikerei nyomán 20 milliós euro költségvetéssel hat újabb projekt indításáról határoztak.

A terület alprogramjainak megvalósítása az eLearning-kezdemenyezés alapján futó programokkal szoros együttműködésben zajlik, az alapvetően pénzügyi támogatással járó projektek (a költségvetési fedezet biztosítását célzó döntések kivételével) különös normatív szabályozást nem igényelnek.

c.) Az elektronikus biztonság (e-security) alprogramjának alapvető célja a hálózati biztonság megteremtése és az Internet szolgáltatásai iránti bizalom növelése. Szerves folytatásaként fogható fel a már elindult, az információs bűnözés elleni fellépéssel összefüggő jogalkotásnak, illetőleg az illegális és ártalmas tartalom visszaszorítása érdekében indult 1999-es Akciótervnek.

Az Akcióterv értékelése tárgyában a Bizottság 2002 márciusában tájékoztatást bocsátott ki, egyben megfogalmazta az Akcióterv kiegészítésére vonatkozó javaslatait is¹⁷. Az eltelt három évben 19 projekt indult el, s a 2001-es költségvetés terhére további 9 projekt megindulásáról határoztak: a Tájékoztató ezek fő típusait és eredményességét részletesen mutatja be. Az új technológiai kihívások a fellépés új formáit követelik meg: az Akcióterv azonban továbbra is abban a körben kíván megmaradni, mely a jogszabályok módosítását nem, de a Közösség pénzügyi támogatását igénylő együttes és hatékony intézkedéseket érinti.

A számítógépes alapú, s a hálózatok igénybe vételével elkövetett bűncselekmények kérdése az illegális tartalom elleni védekezés körében is felmerült: a kilencvenes évek elejétől azonban egyre határozottabban fogalmazódott meg az a nemzetközi és tagállami szintű igény, hogy az ilyen, sokszor a határokon átnyúló bűncselekmények ellen az érintett országok összehangoltan, egységesen és kölcsönösen lépjenek fel. Az Európai Unió politikái és jogalkotása elsődlegesen az Internetes gyermekpornográfia¹⁸ és (immár az **Elektronikus Európa**-kezdemenyezés keretei között¹⁹) a hálózati biztonság megteremtése, a számítógép segítségével elkövetett bűncselekmények visszaszorításának kérdéskörét²⁰ kívánták rendezni.

d.) *Az e-education alprogram* kiindulási pontja szerint az információs társadalom tudásalapú társadalom: az oktatással, tanulással szemben is különleges követelmények fogalmazódnak meg. Az Európai Bizottság 2000. május 24-én fogadta el az *eLearning: megtervezni a holnap oktatását*²¹ címet viselő kezdeményezést, melynek célkitűzése a képzés, oktatás, tanulás összeurópai szinten való új alapokra helyezése, a digitális írástudás általános elterjedésének segítése, „az élethosszig való tanulás” szükségességének tudatosítása és eszközeinek kialakítása, az szükséges infrastrukturális és humán feltételek biztosítása, a tagállamok közötti együttműködési feltétrendszer megteremtése. Mindezt a multimédiás eszközök s az Internet lehetőségeire építve kívánja megvalósítani – a tartalom, a szolgáltatások és a tanulási környezet fejlesztéséhez szükséges háttér kialakulásának elősegítése révén.

Bevezetője leszögezi: „A 2000. március 23-án és 24-én Lisszabonban tartott Európa Tanácson a kormányfők és államfők elismerték, hogy az 'Európai Uniónak a globalizáció és a tudás irányította gazdaság követelményeinek való megfelelés céljából minőségi ugrást kell elérnie' s ezért azt a fontos stratégiai célt tűzte ki az Unió elé, hogy 'legyen a világ legversenyképesebb, leginkább tudás által irányított gazdasága, amely képes a fenntartható gazdasági növekedésre, valamint képes egyre több és jobb munkahely és nagyobb társadalmi összetartó erő megteremtésére'. A kitűzött cél elérésének előfeltétele, hogy az oktatásban és képzésben érintett minden szereplő elkötelezetten működjön közre. Ez óriási embertömeget jelent: az Európai Unió 25 évesnél fiatalabb 117 millió lakosa közül ugyanis 81 milliónyian járnak iskolába, ahol 5 millió tanár tanít, és ehhez még hozzá kell adni a különböző képzési formákban részt vevő sok millió embert. Tény, hogy a jövőben a társadalom gazdasági és társadalmi teljesítménye egyre nagyobb mértékben függ majd attól, hogy polgárai, gazdasági, társadalmi erői mennyire tudják kiaknázni az új technológiák lehetőségeit, milyen hatékonyan építik be gazdaságba és építik fel a tudásalapú társadalmat. Ebben az összefüggésben az oktatás és képzés mozgó szerepének növelése az Európai Unióban – a digitális technológiák sikeres beolvasztása és minél eredményesebb használata érdekében – előfeltétele a lisszaboni Európa Tanács célkitűzése sikeres megvalósításának.”

Követve az Európai Tanács lisszaboni ülésén elfogadott konklúziókat, az elektronikus tanulás (melyet úgy határozott meg, mint a forrásokhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférést, az információhoz jutásnak és együttműködésnek az új multimédiás technológiák és az Internet használatával való előmozdítását) elősegítése érdekében alapelveket, célokat és egy követendő akcióterv fő vonalait rajzolta meg. „Az *eLearning* nem nyit új, vagy párhuzamos folyamatokat, és nem is másol le egyéb kezdeményezéseket. Az *eLearning* együtt kezeli az *eEurope* intézkedéseinek különböző oktatási elemeit, a luxemburgi folyamat foglalkoztatási irányelveit és más közösségi intézkedések összetevőit, például a kutatást, annak érdekében, hogy az összefüggéseket világossá tegye és az oktatás világa számára érthető módon mutassa be.”

2001. március 28-án a Bizottság nyilvánosságra hozta a Tanácshoz és a Parlamenthez címzett munkaanyagát, az elektronikus tanulás közösségi akciótervét,²² mely az *eLearning*-kezdeményezés vonatkozásában 2001-2004 között konkrét elképzelések valóra váltásáról rendelkezik.

Az *eLearning* akcióterv elsődlegesen pragmatikus és közvetlen eszközökre támaszkodik (célprogramok, az ezekhez rendelt anyagi fedezet). Ugyanakkor számos vonatkozásban (a kedvező környezet megteremtése, *Action Plan 3.3.1*) a már folyamatban lévő közösségi jogalkotási, vagy jogi hatást kiváltó programokra támaszkodik. Ezek négy fő területen ragadhatók meg.

A tudás-szolgáltatást információs társadalmi szolgáltatásnak tekintve a *fogyasztóvédelem* szempontjait e körben is elsőrendűnek tekinti, szükségesnek tartja egy minőségtanúsítási rendszer felállítását. A hálózatok biztonságos használatát és a jogellenes és ártalmas tartalom elleni fellépést támogató 1999-ben indult *Internet Akciótervvel* összhangban fontosnak tartja az oktatási és kulturális célú Internet site-ok *biztonságosságának* kérdéskörét. A tanulással és oktatással kapcsolatos *szabványok* kialakításának és elfogadásának támogatása a harmadik fő terület. Miután az eLearning vezérgondolata, hogy a tudásgazdaság feltételrendszerét egységesen, minden uniós tagállamra vonatkozóan, a tanulási folyamatok minőségi és együttműködési feltételeit egységes rendszer és mérce szerint kell kialakítani, hogy a megszerzett tudásanyag „kompatibilissé” és azonos színvonalat biztosítóvá váljon. E téren a CEN (*Comité Européen de Normalisation*) folyamatban lévő ISSS (*Information Society Standardisation System*) projektjével összhangban tervezik a továbblépést. Végezetül a *szellemi tulajdon* kérdéseit kell említeni, melyek e környezetben nem kevés sajátos problémát vetnek fel (pl. az oktatási célú site-ok szerzői díjainak kérdései, a tanárok és oktatók tartalomszolgáltatások és azok továbbfejlesztése terén végzett tevékenysége nézőpontjából vizsgálva).

Önálló jogalkotási program e körben (szemben az elektronikus kereskedelemmel, ahol az információs társadalmi szolgáltatások alapvető feltételrendszerét önálló jogszabály rögzítette) egyelőre szükségtelennek látszik, a már folyamatban lévő fogyasztóvédelmi, szabványügyi, szellemi tulajdon körébe eső jogalkotás, illetőleg az Internet biztonságos használatát támogató – normatív és önszabályozási alapú – nemzetközi és nemzeti programok célmeghatározásai és végrehajtása során kell az **eLearning**-szempontokra is figyelemmel lenni. Mindezt közösségi szinten megvalósíthatóvá teszi, hogy a legtöbb **eLearning** részprogramért a szakterület (a Bizottság Oktatási és Kulturális Főigazgatósága) mellett társfelelősként az Információs Társadalom Főigazgatóság is megjelölésre került.

Az **eLearning**-kezdeményezés alapján indult projektek mellett a már bevált olyan közösségi IST-programok, mint a SOCRATES és a PROMETEUS továbbra is nagy jelentőséggel bírnak: ezt – 2000-től – tagállami szinten nemzeti felzárkóztatási és továbbképzési célokat szolgálják. 2002-ben az Internet iskolai felhasználásainak támogatására – megközelítően 35 millió euros költségvetéssel – újabb 16 projekt megindítása várható.

e.) A tudásalapú társadalom és a munka megváltozott világa (e-working) az eEurope-akciótervben három prioritást élvező cél elérésével kapcsolódik össze: az első *az információs írástudás, az információ-technológiai jártasság elsajátítása*, a második *az élethosszig való tanulás feltételrendszerének megteremtése*, a harmadik *nyilvános Internet-hozzáférési pontok felállítása*. A terület fontosságát jelzi, hogy a feladatok koordinációjáért és az eredmények folyamatos kiértékeléséért külön, magas szintű szakértői csoport, az ESDIS (High Level Group on the Employment and Social Dimension and Information Society) felel.

A kitűzött célok elérését 2001-2002-ben öt akciócsoporttal kívánják szolgálni. 2001 októberében az ESDIS ajánlást fogadott el az ECDL²³, az európai számítógéppelkezelői (kezelői?) jogosítvány, mint az információ-technológiai tudásszint általános, a végzettséget Európa-szerte azonos feltételekkel történő elismerését igazoló bizonyítványkénti elismerése tárgyában. Ugyancsak 2001-ben kezdődött el a nyil-

vános hozzáférést biztosító multimédiás telecentrumok (Public Internet Access Points, PIAPs) kialakítása: az **e-Inclusion**-program elsősorban a hátrányos helyzetű embereknek az információs társadalom „vérkeringésébe” való bekapcsolódását, az „élethosszig való tanulás” lehetőségének biztosításával a munkaerő-piac mobilitását kívánja elősegíteni: a 2001-2002-es Foglalkoztatási Irányelvek a szociális partnerek felé azt a követelményt fogalmazták meg, hogy az információs írástudást minden munkás számára elérhetővé kell tenni. Döntés született az információ-technológiai képzésben részt vevő oktatási- és gyakorlatszerzési helyek számának növeléséről (2002-ben – különösen a kis- és középvállalkozások, illetőleg az egyéni munkavállalók érdeklődésére számítva – 15 millió euros költségvetéssel 13 ilyen projekt lesz folyamatban), és az oktatási központok hálózatának (Training Infrastructures) létre hozásáról.

f.) Az elektronikus hozzáférés lehetősége (e-accessibility) az **e-Europe** akcióterv „információs társadalmat – mindenkinek” vezérgondolata valóra váltásának egyik legfontosabb feltétele. Két fő irányba terjed ki: az első az *információhoz*, a második az *információs technológiákhoz* való hozzáférés biztosítása. Megvalósítása mindkét területen más kezdeményezésekkel szoros együttműködésben történik: az információs technológiákhoz és ismeretekhez való hozzájutás az **e-Inclusion**, a közérdekű információhoz jutás az **e-Content** projektjei révén.

Ez utóbbi kör az Unió információs társadalmi politikája fejlődésében régóta meghatározó szerepet játszik. 2001 októberében a Bizottság **eEurope 2002-es** Tájékoztatóban²⁴ foglalta össze a közérdekű információ hasznosítására vonatkozó, leendő Unió keretmunka alapvonalait. A Tájékoztató a közérdekű információknak (az állam szervezetei, a hatóságok által kezelt, a nyilvánosság számára megismerhető pénzügyi, üzleti, cégnyilvántartások, jog, szabadalmi nyilvántartások, tudományos, technikai, kulturális, orvosi, földrajzi információ) az európai társadalmi, gazdasági fejlődésre gyakorolt hatását a növekedés, a versenyképesség és állásteremtés hajtóerejének, ugyanakkor az állampolgárok életminőségét javító tényezőnek tekinti. A Tájékoztató a gazdasági és üzleti hatásokra, az információhoz jutás lehetőségeinek javítására, illetőleg az információval való eredményesebb élés feltételrendszerének megteremtésére összpontosított – az egységes, európai piac dimenziójában, s az Internet által felkínált lehetőségekben gondolkodva.

Az egyes tagállamok közérdekű információs rendszerei által elérhetővé tett ismeret felhasználásának két korlátját jelöli meg: az egyik a nyelviség, a másik a – fizikai értelemben vett – elérhetőség. Hiányoznak továbbá olyan, szabványosnak mondható műszaki, minősítési megoldások is, melyek az információ egységesebb elérhetőségét tudnák biztosítani. Egyes területeken (határokon átnyúló együttműködési projektek, kutatási- és fejlesztési keretmunka, multimédiás tartalom és eszközök, e-content, IDA II /Interchange of Data between Administrations/) már bevált gyakorlati példák, és jelentős eredmények mutathatók fel: a Tájékoztató ezekre, s az 1990-től zajló²⁵ jogalkotási folyamatok tapasztalataira építve képzelettel a továbblépést, és vázolja egy leendő szabályozás fő elemeit, melyek a 2002. március 25-én elfogadott, s április 10-én kihirdetett, a közcélú weboldalakhoz és tartalmukhoz való nyilvános hozzáférés tárgyában született tanácsi Határozat²⁶ szabályozásában is visszatükröződnek.

2002. június 5-én a Bizottság nyilvánosságra hozta a munka közvetlen folytatását jelentő, a nyilvános szektor dokumentumainak újrafelhasználásáról és kereskedelmi célú kiaknázásáról szóló parlamenti és tanácsi irányelvvel vonatkozó irányelv-tervezet²⁷

ideiglenes változatát. A leendő irányelv célja, hogy a nyilvános szektor információinak az Unió minden polgára, a tagállamokban honos, vagy nyilvántartásba vett bármely természetes és jogi személy számára való kereskedelmi és nem kereskedelmi célú kiaknázásával kapcsolatos minimális követelményrendszert állítson fel. Pontosan körülírja azoknak a dokumentumoknak körét, melyre az irányelv hatálya nem terjed ki (a nyilvános szektor szerveinek olyan aktusai, amelyeket jogszerűen minősülnek a nagyközönség számára nem elérhetőnek, a szerzői jogi védelem alatt álló anyagok, személyes adatok, vagy ilyen adatok újrafelhasználását tartalmazó dokumentumok, közszolgálati műsorszolgáltatók dokumentációja, oktatási, kutatási, kulturális intézmények által őrzött dokumentumok).

Az irányelv az e körbe nem tartozó dokumentumok vonatkozásában a nyilvános szektor szervei számára „ahol az lehetséges, és a cél eléréséhez megfelelő módon megoldható” elektronikus úton történő, az újrafelhasználást lehetővé tevő hozzáférés-biztosítási kötelezettséget ír elő. Az újrafelhasználási igényt kérelemmel kell bejelenteni, s azt megtagadni lényegében csak abban az esetben lehet, ha a kérés az irányelv hatálya alól kizárt információfajtákra vonatkozik. A kereskedelmi célú újrafelhasználási szándékkal igényelt információ átadásáért díj számítható fel: ez a díj azonban nem lehet diszkriminatív, átláthatónak, előre megállapítottnak, megismerhetőnek és minden piaci szereplővel szemben azonos feltételrendszert kínálnak kell lennie. Kizárólagos megállapodások nem köthetők: az, hogy valamely piaci szereplő a közcélú információ felhasználásával már fenntart valamilyen értéknövelt szolgáltatást, nem befolyásolhatja a többi szereplő hasonló szolgáltatással való piacra lépését. Kivételesen és közérdekből megengedi ugyan egy adott szereplő számára exkluzív jog megadását, ezt azonban rendszeresen (3 évente) felül kell vizsgálni. Minden olyan kizárólagos megállapodásnak nyitva kell állnia a nyilvánosság általi ellenőrzésre, amelyet az irányelv hatályba lépése után (kihirdetésétől számított 18 hónap) kötnek.

Az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság aktusainak a nyilvánosság számára való hozzáférhetővé tételéről 2001. májusában hozott tanácsi Rendelet²⁸ időközben megteremtette a polgárok tájékoztatásának, a döntéshozatali folyamatok aktusainak és a közösségi joganyagának az Interneten keresztül, díjmentes és teljes körű hozzáférési lehetőségét: a szabályozási modell az egyes tagállamok számára is iránymutató megoldásokat kínál.

g.) Az elektronikus kormányzat (e-government) részprogram alapvető célja a „közigazgatás és a polgárokhoz és az üzleti szférához való közelebb hozása”; a közszolgáltatásokhoz való elektronikus hozzáférés biztosítása. Megvalósítása a közszolgálati információhoz való hozzáférés részprogramjával igen szoros összefüggésben zajlik, s mindkét program jelentős elvárásokat fogalmaz meg a tagállamok felé is. Fő irányai a *kormányzati szervek nemzetközi, és az Unió intézményeivel való együttműködésének fokozása, a nyílt forráskódú szoftvereknek a nyilvános szektorban való bevezetésének támogatása, az „elektronikus átláthatóság” biztosítása, az elektronikus aláírásnak a hatósági ügyintézésben való bevezetése, az elektronikus hatósági ügyintézési formák meghonosítása és a közszolgálati információhoz való hozzáférés a kormányzatok részéről való szervezeti, intézményi feltételrendszerének elérhetővé tétele.* Mindez az **eEurope**-akcióterv azon alapvető követelményének tükrében valósul meg, mely szerint a tagállamoknak legkésőbb 2003-ig az „alapvető közszolgáltatásoknak” a nyilvánosság számára, elektronikus úton való hozzáférését biztosítaniuk kell.

Az e-government-politikák és programok megvalósításában kulcsszerepet játszik a Bizottság Vállalkozási Főigazgatósága által létre hozott IDA: a program elindításáról 1994-ben, kiterjesztéséről 1999-ben született döntés. Az eredetileg a tagállamok közigazgatási, adminisztratív együttműködését biztosítani kívánó kezdeményezés tevékenysége az évek során – alapvető célkitűzéseit megőrizve – újabb és újabb elemekkel bővült.

2000 óta húsz speciális, európai ágazati (egészségügyi- és orvosi, mezőgazdasági, statisztikai, halászati, környezetvédelmi adat- és elektronikus dokumentum-csere projekt²⁹ (NewANIMO, EUPHIN II., EUROPHYT, EFA, ADNS, PHYSAN, SHIFT, DSIS, EXTRACOM, SERT, XTNET, FIDES II, TACHOnet, OSHANET, RAXEN, TERESA, EUDRAWATCH, IMP, eEIONET, Communication and management of official documents) beindításában is közreműködött. Ajánlást bocsátott ki nyílt forráskódú szoftverek az egységes, kormányzati és hatósági adatszere szolgálatába való állítása és az elektronikus közbeszerzések „best practice”-ének alapelveiről. Intézményi kereteket ad a gyakorlati tapasztalatok cseréjének, elektronikus kormányzati konferenciákat szervez, értékelő tanulmányokat és rendszeres tájékoztató hírlevelet (IDA Reports) tesz közzé. 2002. április 8. és június 17. között nyílt konzultációs folyamat zajlik a kormányzatok páneurópai elektronikus szolgáltatásairól és a hatóságok közti adatszere további lehetőségeiről: az „elektronikus üzlet” új formájának, az A2A-nak (*administration to administration*) lehetőségeiről. A kormányzati szervek közötti hiteles információcsere biztosítása érdekében 2001-től indult el az elektronikus aláírás használatának támogatását célzó program: e téren a Bizottság az e-Commission³⁰ kezdeményezés keretei között már olyan intézkedéseket tett, melyek a tagállamok számára ugyancsak irányadónak bizonyulhatnak.

Az „e-Commission”-programot a Bizottság belső, szervezeti megújulásával kapcsolatos reformtörekvések hívták életre, célja az infokommunikációs technológiák előnyeinek az adminisztratív munkában való teljes körű kihasználása. A program a forrásokkal való eredményesebb gazdálkodást, a külső partnerekkel való hatékonyabb információcserét, indokolt körben (intézményen belüli adatszere) a bizalmasság biztosítását, ugyanakkor a közcélú információknak az európai polgárok és az üzleti szféra lehető legszélesebb köréhez való hozzáférhetővé tételét (Better Public Service to Citizens and Business) kívánja elérni.

h.) Az elektronikus tartalomszolgáltatás (e-content) szerepe – egyebek mellett – az, hogy az embereket az Internet használatára ösztönözze: az alprogram keretében az európai kultúrkinccs megőrzésével és digitális formában való elérhetővé tételével, s az *elektronikus tartalomfejlesztéssel* kapcsolatos akciók indultak el.

Az e-Content program közvetlen előzményeként 2000 tavaszán elindult előkészítő folyamat során 2000. április 28-án az európai digitális tartalomszolgáltatás szempontjából jelentős 28 projekt került kiválasztásra. Támogatható céloknak – az **eEurope** célkitűzéseivel összhangban – az Internettel kapcsolatos kis- és középvállalkozások kockázati tőkéhez segítése, a nyilvános szektor információinak jobb kihasználását lehetővé tevő és a digitális szolgáltatások nyelvi, kulturális testre szabása minősültek.

A program – mely tudatosan épített a korábbi, hasonló tárgyú kezdeményezésekre, mint az INFO 2000 és az MLIS eredményeire – 2000. decemberében került meghirdetésre: a 2001-2004 közötti tennivalók meghatározása

vonatkozásában az Európai Tanács – 100 millió euro költséget biztosításával – 2000. december 22-én fogadta el az európai tartalom globális hálózatokon történő fejlesztését és felhasználását, valamint az információs társadalom nyelvi sokszínűségét támogatni kívánó több éves közösségi programra vonatkozó Határozatát³¹.

Az eContent három kitűzött fő célja a nyilvános szektor információihoz való hozzáférés előmozdítása és kiaknázásának segítése, egy soknyelvű, sok kultúrájú környezetben a digitális tartalomszolgáltatás fejlesztése és a digitális tartalom piaci dinamizmusának elősegítése volt. Mindhárom körben pályázatokat lehetett benyújtani: ezek vonatkozásában a 2001-2002-es munkaprogram³² kialakításával és elfogadásával 2001. március 15-én született döntés.

A folyamatban lévő projektek három nagy körbe sorolhatók: a közszolgálati, alkalmazási, gazdasági területek egyedi kezdeményezéseit azonban a jogpolitika és a jogfejlődés eszközeivel is elő kívánják segíteni. Ez a jogi háttér egyrészt a digitális jogok menedzselésével kapcsolatos, már az INFO 2000-kezdeményezés keretei között elindult akciók (VERDI, INDECS, EFRI, TVFILES, PRISAM, ORS, BONAFIDE, COMPAS) folytatását, másrészt a szellemi tulajdonra vonatkozó közösségi jogyagnak az eContent-célok megvalósítását segítő átalakítását jelenti.

i.) Az egészségügyi információ, mint „különleges tartalom” Interneten keresztül közzététele (e-health) az információ jellegénél fogva vet fel egyedi kérdéseket. A két fő problémakör, amelyben sikerült jelentős eredményeket elérni az egészségügyi információt közzétevő weboldalak minőségi követelményeinek megállapítása, s az egészségügyi telematikai rendszerekkel kapcsolatos egységesség támogatása. Ezen túlmenően a Bizottság 2001-ben kezdeményezte az „elektronikus egészségügy” jogi vonatkozásainak feltárását is.

Az egészségügyi tárgyú weboldalak minőségi követelményeinek (*Quality Criteria for Health Related Websites*) felállításáról 2001-ben született döntés: június 7-én és 8-án workshopot tartottak, ahol a szakértői munkacsoport által kidolgozott tervezetet megvitatták és konzultációra bocsátották. Hét fő követelményt állítottak fel: az átláthatóság és a tisztesség, a hitelesség, a magánszféra védelme, az aktualitás, az elszámoltathatóság és a hozzáférhetőség kritériumait, feltételrendszerét a tervezet pontosan körülírja.

A tagállamoknak 2002-ben kell elkezdniük az egészségügy meglévő telematikai rendszereinek felülvizsgálatát, és a szükséges fejlesztésekre való felkészülést: jelenleg az ezzel kapcsolatos adatgyűjtés folyik, a továbblépés 2002. októberében várható. Ugyancsak folyamatban van az az elektronikus egészségügyi szolgáltatások „best practice” alapelveinek kidolgozása is. A jogi szabályozási kérdéseket illetően az előkészítő munka van folyamatban: az ezzel kapcsolatos munkaanyagok még nem kerültek publikálásra.

j.) Az intelligens szállítási rendszerek (e-transport) létrehozásának igényét a mobilitás európai növekedése fogalmazta meg: a régi szolgáltatások hatékonyabb működtetése, az újak létrehozásának követelménye a szállítás és közlekedés „egységes európai égboltja” (*Single European Sky*) gondolatában csúcsonyosodott ki. Az intelligens szállítási rendszerekkel kapcsolatos európai projektek egyaránt érintik az országúti közlekedést, a tengerhajózást és a folyami szállítást, a szükséghelyzetben hívható segélyszámok európai egységesítésének rendszerét, de 2002-ben már napirendre került a közlekedésirányítási szektor teljes megújításának munkaprogramja is.

k.) Az elektronikus kereskedelem problémája az eEurope akcióterv bemutatott alprogramjaitól semmiképp sem szigetelhető el: a kezdeményezés metapolitikai jellegéből adódóan egyaránt kívánja szolgálni az információs társadalom közszolgálati, szociális, munkaügyi, kulturális, oktatási és gazdasági dimenzióját.

Az e-gazdaság kérdéseinek már a lisszaboni csúcs után egy évvel külön konferenciát szenteltek³³, 2001 novemberében pedig a Bizottság a Tanácshoz és a Parlamenthez intézett Tájékoztatóban foglalta össze a fő kérdéseket.

E dokumentumban³⁴ mind a problémakör makroökonómiai (a gazdasági növekedés és az infokommunikációs technológiák összefüggései, a termelékenység és a foglalkoztatottság növekedése, az infokommunikációs üzletágnak a gazdaságban betöltött szerepe, a gazdaság középtávú jövőképre gyakorolt hatások vizsgálata), mind a mikroökonómiai aspektusok megvizsgálásra kerültek. Ez utóbbi körben megállapítható, hogy az elektronikus gazdaság megjelenése a szervezeti, piaci struktúrákban máris jelentős változásokat idézett elő: a kereskedelem előtt tornyosuló akadályok elbontásával és az új értékesítési lehetőségek megnyitásával fokozta a versenyt; új, költségtakarékos, magasabb színvonalú, innovatív, a fogyasztó számára szélesebb beleszólási lehetőséget biztosító üzleti modelleket hívott életre; az eladás és vásárlás új útjait nyitotta meg; de a képességek, a munkavégzés módozatai iránt is új követelményeket támasztott.

Ebben a megváltozott világban a kis- és középvállalkozások piacra jutásának segítése kiemelt jelentőséggel bír: az **eEurope**-akcióterv részét képező **Go Digital**³⁵-kezdeményezés jelenti az Unió válaszát erre a kihívásra. A kis- és középvállalkozások digitális gazdasági környezetbe való beilleszkedése nem nélkülözheti a nagyvállalatokkal szembeni hátrányok behozását segítő közvetett és közvetlen intézkedéseket: az első körben a Bizottság különösen a jogi támogatást biztosító keretmunka fontosságát valamint a kormányzattal hatósági ügyekben való elektronikus kapcsolattartás széles körű lehetőségének megteremtését hangsúlyozza, a második körben a pénzügyi jellegű támogatások (strukturális alapok, RTD-költségvetési támogatások) megfelelő irányításának, átcsoportosításának igényét. A kormányzatokra más területeken is komoly szerep hárul, így különösen – az **eLearning** akcióterv célkitűzéseivel egyezően – az információs írástudás elsajátításának segítése, a számítógép használattal kapcsolatos tanulás és továbbképzés, az „élethosszig tartó tanulás” feltételrendszerének biztosítása terén.

Az elektronikus gazdaság a belső piac új dimenzióit nyitotta meg: az ebből eredő előnyök maximalizálása ugyancsak fontos feladat. A Tájékoztató ezzel összefüggésben állapítja meg: *„A szabályozásnak elősegíteni, nem akadályoznia kell az e-Economy fejlődését. Az on-line és off-line kereskedelmi gyakorlatokra vonatkozó szabályozások eltérése mindenképp akadályozza a vállalkozásokat abban, hogy hálózati és hálózaton kívüli tevékenységüket egységes egészzé integrálják. Az elektronikus szolgáltatások terén az alapokat az elektronikus kereskedelemről szóló irányelv lefektette. Szükség van azonban annak rendszerezett formában való felmérésére, hogy a hatályos szabályozások mennyiben felelnek meg az e-Economy szükségleteinek. Egyes területeken – nevesen a termékfelelősség és fogyasztóvédelem, valamint az off-line szolgáltatások terén – további munkát kell végezni.”* Mindez összességében egy további jogi keretmunka igényét fogalmazza meg, mely további egyszerűsítésre, egységesítésre törekszik, lehetővé teszi az összeurópai vállalkozások gyors fejlődését, úgy a B2B, mint a B2C környezetben támogatja a tisztességes üzleti gyakorlatok kialakulását, s különösen az önszabályozó mechanizmusok további fejlődését.

A kormányzat és a vállalkozások kapcsolatrendszerében további követelményekkel is szembesülünk: a nyíltság, átláthatóság követelményének biztosítása, a piaci verseny szabályai betartásának ellenőrzése, a piaci erőfölény és az információ fölötti ellenőrzés monopolizálásának megakadályozása, a nagyobb fokú szabványosítás elérése nyilvánvalóan csak erős állami szerepvállalással érhető el. Ugyancsak állami feladat az elektronikus gazdasággal kapcsolatos szocio-ökonómiai és technológiai-biztonsági kutatások hatékony támogatása, elősegítése, az állami szervek és a vállalkozások közötti információcseré határokon is átnyúló intézményrendszerének kidolgozása, a fejlemények értékelő nyomon kísérése, dokumentálása³⁶.

E célokat és lefektetett alapelveket a 2002 februárja és áprilisa között zajló konzultációs folyamat is megerősítette: eredményei az Ipari Tanács 2002. június 6-i ülésén kerültek megtárgyalásra. Mindenképpen megállapítható, hogy új típusú, hosszú távú vállalkozási politikák kidolgozására és megvalósítására van szükség, de elsősorban annak felismerésére, hogy az „elektronikus dimenzió” kihívása immár a gazdasági fejlődés kulcstényezőjévé vált.³⁷

eEurope 2005 - az eEurope + ljubjanai fordulója

A 2002. június 21-én és 22-én megrendezésre kerülő sevillai európai tanácsülés előkészületeinek keretében a Bizottság a Tanácshoz, az Európai Parlamenthez, a Gazdasági és Szociális Bizottsághoz és a Régiók Bizottságához címzett Tájékoztató formájában 2002. május 28-án bocsátotta ki az **eEurope 2005** akciótervet³⁸. Az Akcióterv célja, hogy a magánbefektetések és az új munkahelyteremtés számára kedvező feltételeket teremtsen; növelje a termelékenységet, modernizálja a közszolgáltatásokat, s mindenki számára biztosítsa a globális információs társadalomban való részvétel lehetőségét. E célkitűzések megvalósítása érdekében támogatni kívánja a széles körben elérhető, nagy sáv szélességű adatátviteli infrastruktúrára alapozott biztonságos szolgáltatásokat, alkalmazásokat és tartalomfejlesztést.

Az **eEurope 2005** a feirai tanácsülésen elfogadott **eEurope 2002** akcióterv helyébe lép: a program számos célkitűzése már megvalósult, a fennmaradók pedig várhatóan 2002 végéig meg fognak valósulni. Az **eEurope 2002** főcsapásának iránya a tudásgazdaság feltételrendszerének megteremtése volt, eszköze az Internetre való kapcsolódás támogatása. A növekedés „generálása” azonban megköveteli, hogy a rákapcsolódás immár a gazdasági tevékenységek szintjére kerüljön „lefordításra”: az új Akcióterv olyan területekre kíván összpontosítani, ahol a kormányzati politikák értéknövelő tényezőket tudnak elősegíteni s a magánszféra befektetései számára kedvező környezet kialakulásához járulhatnak hozzá.

A változásokat a technológiai fejlődése is indokolja: az Internet jövőbeni lehetőségeit már a többszintű, konvergens hozzáférés (digitális televíziózás, harmadik generációs mobil kommunikáció) és a széles sávú adatátvitel (ADSL, FWA /fixed wireless access/, harmadik generációs mobil rendszerek, R-LANs, műholdas távközlés) határozza meg. Az új technikai lehetőségek a szolgáltatások számára is új horizontokat nyitnak: ezekre azonban fel kell készülni, meg kell tanulni élni velük, s az Internet biztonságosabb használatának feltételrendszerét ki kell alakítani.

Az Akcióterv azt várja, hogy a fejlesztések pozitívan hatnak majd vissza az európai gazdaságra. Nem csak a jelenlegi tagállamokban gondolkodik: azzal számol, hogy 2005-re a jelenleg még tagjelölt államok is csatlakoznak majd az Unióhoz. Ezért olyan rugalmas konstrukciók kialakítására, és középtávú akcióprogramok meghatározására törekszik, melyek az új tagállamok számára az Akcióterv végrehajtásába való bekapcsolódást zökkenőmentessé tehetik.

E követelményrendszer meglehetősen magas: 2005-re Európában már működni kell a modern, online közszolgáltatásoknak, versenyképes áron és széles körben elérhetővé kell tenni a nagy sáv szélességű hozzáférést, meg kell valósítani a biztonságos információs infrastruktúrát. Mindehhez az Akcióterv kíván segítséget nyújtani: egyrészt azzal, hogy pontosan meghatározza az elvárásokat, másrészt úgy, hogy egyedi akciók keretei között támogatási rendszerek igénybe vételének lehetőségét biztosítja. Az új Akcióterv minden esetben a már elért eredményekre épít, s ezekhez képest állapít meg többletkövetelményeket.

A korszerű, on-line közszolgáltatások megvalósításának követelménye az elektronikus kormányzás körében a tagállamok kormányzati szerveinek a nagy sáv szélességű összeköttetés-biztosításában (határidő: 2005), a pán-európai elektronikus kormányzati szolgáltatások együttes működésére vonatkozó keretmunka kialakításában (2003), a közszolgáltatások interaktivitásának biztosításában (2004), a közbeszerzési eljárások teljes körű elektronizálásában (2005), a nyilvános hozzáférésű internet-pontok (PIAPs) minden polgár számára igénybe vehetővé tételében, az Európára vonatkozó kulturális és turisztikai információ elektronikus szolgáltatások útján való lehető legteljesebb körű elérhetőségének biztosításában (2005) fogalmazódtak meg. Az e-learning terén ugyancsak a nagy sáv szélességű összeköttetés-biztosítás (2005), a 2002 végén elfogadásra kerülő új eLearning akcióterv, a „virtuális campusok” minden egyetemi hallgató számára való megnyitása, az egyetemek és kutatóközpontok közötti számítógép-támogatású együttműködési rendszerek és platformok megalapozása (2003), a felnőttképzés keretében főként a hátrányos helyzetű csoportok számára az információ-technológiai ismeretek elsajátításának biztosítása (2003) jelent megvalósítandó feladatot. Az elektronikus egészségügyben 2003-ig fel kell készülni a papíralapú egészségügyi nyilvántartások elektronizálására: ebben az évben születet majd döntés az elektronikus egészségügyi kártyák (*electronic health cards*) bevezetéséről, 2005-ig a tagállamoknak ki kell alakítani a beteg gyógyító-kezelő munkájában részt vevő kórházak, laboratóriumok és az otthonok közötti egészségügyi információs hálózatokat, s ugyancsak 2005-ig ki kell építeni a tájékoztató és megelőzési célokat szolgáló információs rendszereket és tartalomszolgáltatásokat is.

Az elektronikus üzletvitel dinamikus környezetének megteremtése a jogalkotással szemben támaszt komoly elvárásokat: a Bizottság – a tagállamokkal együtt – át fogja tekinteni a jelenleg hatályos jogi megoldásokat, s arra törekszik, hogy felszámolja a vállalkozásokat az elektronikus üzletvitel lehetőségeinek igénybe vételétől visszatartó jogi korlátokat. A már most megkezdődő feltáró munka nyomán 2003-ra tervezik az e-business- csúcstalálkozót, mely már a szabályozási javaslatok kérdésében is állást tud majd foglalni. Folytatódnak a kis- és középvállalkozásokat segítő programok (támogatási hálózat kiépítése, 2003), megtörténik az elektronikus készségeknek az üzleti szférában való felmérése (2003), az interoperabilitást biztosító üzleti megoldások kidolgozása (2003). Fokozott figyelmet kell fordítani az elektronikus szolgáltatások-

ba vetett bizalom növelésére: 2003-ig meg kell vizsgálni egy összeurópai vitaeldöntési rendszer létrehozásának lehetőségét, folytatni kell a joginformációs tájékoztató rendszerek kiépítését, az elektronikus kereskedelem körében a szolgáltatás minősítési tanúsítványok (trustmark) egységes követelményrendszerének kialakítását és segíteni kell azok elterjedését. A .eu alá regisztrálásukat kérő gazdasági társaságok esetében olyan követelmények megállapítása várható, melyek nyomán az ilyen társaságok tevékenysége, szolgáltatásainak minősége, „kiberidentitása” hitelesen tanúsíthatóvá válik.

A *biztonságos információs infrastruktúra* megvalósításával összefüggő jogi követelmények kialakítása a már elkezdődött jogi keretmunka folytatását (hálózati biztonság, információs bűnözés, adatvédelem) következetes folytatását jelenti. A biztonság fokozását segítő, három nagy akció indítása várható: a még az idén megteremtendő jogi alapokon 2003-ra fel kell állnia a Cyber Security Task Force-nak (CTS), egy olyan európai központnak, mely az információbiztonság technológiai kérdéseit összeurópai szinten lesz képes kezelni. A felhasználók körében 2005-ig meg kell teremteni a „biztonság kultúráját”, támogatni kell a védekezésre alkalmas technológiák és alkalmazások terjedését, a felhasználók felvilágosítását és tájékoztatását. Végezetül 2003-ig a Bizottságnak és a tagállamoknak meg kell vizsgálni annak lehetőségét, hogy miként oldható meg a minősített (titkos, bizalmas) információ kormányzati szervek közötti biztonságos cseréje.

A kialakításra váró, *széles sávú adatátviteli stratégia* európai, nemzeti, regionális és helyi szinten, a köz- és magánszektor szereplőinek bevonásával, a helyi és országos tervezési politikákat, a kutatási politikákat, az adózással és a szabályozással kapcsolatos politikákat érintően valósulhat meg. A tervezett akciók a közösségi rádió-spektrum szabályozás továbbfejlesztését, a hátrányosabb helyzetű régiók technológiai fejlődésének közvetlen támogatását, az ilyen jellegű, a magánszféra felől érkező fejlesztési elképzelések segítését, a többszintű tartalom fejlesztések preferálását és a digitális televíziózásra való áttérés feltételrendszerének biztosítását igénylik.

Az **eEurope 2005** olyan mechanizmus megteremtésére törekszik, mely a kitűzött célok végrehajtását folyamatosan értékeli, az „élethez igazítást” biztosítja, a kedvező tapasztalatok megosztását pedig a lehető legszélesebb körben teszi lehetővé. Tökéntettel a közösségi „elektronikus politikák” és kezdeményezések igen nagy számára (és jelentőségére), a végrehajtásukkal kapcsolatos koordinációs és értékelési feladatokra, szükségessé válik egy Elektronikus Európa kormányzócsoport (eEurope Steering Group) létrehozása. A Bizottság által elnökölt csoport munkájában részt vesznek a tagállamok és tagjelölt országok, az Európai Parlament, s ahol szükséges, a magánszféra, a fogyasztói csoportok képviselői is.

Az Akcióterv végrehajtása jelentős anyagi forrásokat igényel: ezeket a Bizottság a már futó finanszírozási programok (a TEN-Telecom helyébe lépett eTEN, az IDA, a PROMISE folytatását jelentő eContent, a 6. Kutatási-Fejlesztési Keretprogram) lehetőségeinek megnyitásával kívánja biztosítani. A Bizottság a sevillai tanácsuléstól azt várja, hogy támogassa az új Akciótervnek a Tanács és a Parlament általi „lehető legrovidebb időn belül történő” elfogadását, hogy a végrehajtáshoz szükséges költségvetési átcsoportosítások haladéktalanul elvégezhetőek legyenek.

Az **eEurope 2005** – mint láttuk – már a csatlakozó országok közvetlen bekapcsolódási lehetőségével számol. A 2002. június 3-án és 4-én Ljubjanában a csatlakozó

és tagjelölt országok számára megrendezett információs társadalmi miniszteriális konferencia³⁹ a jövő vonatkozásában már az új Akcióterv ismeretében foglalhatott állást. A „*Connecting Europe*”- konferencia alapvető célja az **eEurope+ 2003** kezdeményezés végrehajtásának értékelése volt: a tanácskozás elé terjesztett jelentés áttekintette a jelölt országok által elért eredményeket, a kialakított nemzeti stratégiákat, a vonatkozó *acquis* átvételének helyzetét (különös tekintettel a távközlésre és az elektronikus kereskedelemre vonatkozó szabályozásra). Ezek ismeretében foglalhatott a konferencia állást az akcióterv még következő fázisával kapcsolatos tennivalókról – az európai bővítési folyamat általános, s az **eEurope 2005** által megfogalmazottak sajátos összefüggéseiben is.

A konferencia végkövetkeztetései⁴⁰ mindenek előtt leszögezik: „*Európa politikai fejlődésének döntő pillanatában a Miniszterek és a Biztos hangsúlyozni kívánják az információs társadalom jelentőségét a szociális és kulturális összetartó erő növelése és a gazdasági integráció erősítése vonatkozásában. Az erőfeszítéseket, melyeket Európa valamennyi országa társadalmá és gazdasága modernizációja érdekében az információs és kommunikációs technológiák által felkínált lehetőséggel élve kifejtett annak az ambiciózus célnak összefüggésében kell vizsgálni, hogy Európát a világ legdinamikusabb, tudásalapú gazdaságává alakítsuk.*” A tagjelölt országokkal közösen kimunkált **eEurope+** akcióterv ezen országok számára a felzárkózás és bekapcsolódás lehetőségét biztosította: az eltelt időben sikerült megvetni a „biztos alapokat” – a folyamatnak azonban tovább kell lépniük. Ljubljanában e továbblépés alapvető elveiről is megállapodás született.

A résztvevők hangsúlyozták a hatékony, lehetőségeket biztosító politikai és szabályozási keretmunka fontosságát, s az információs társadalommal összefüggő politikák továbbfejlesztésének és implementációjának összeurópai igényét. Üdvözölték az elektronikus kommunikációs szolgáltatásokra vonatkozó szabályozási csomag elfogadását; az így kialakuló konvergens rendszert az információs társadalom szabályozásával kapcsolatos egyik legfontosabb alappilléreként nevesítették. Európa jövője szempontjából megkülönböztetett figyelmet kell szentelni az ifjúságnak, az oktatásnak, az elektronikus lehetőségek e téren történő hatékony kihasználásának és fejlesztésének kérdésére. Elfogadták, hogy az **eEurope 2005** akcióterv elsőbbségi céljai „Európa minden országa számára közös fontossággal bírnak”, s hogy a fejlődés következő fázisában az új Akcióterv céljai ki kell egészítsék a már elfogadottakat. Mindehhez új támogatási források, lehetőségek is rendelkezésre állnak majd.

A tagjelölt országok információs társadalmi politikái számára tehát 2002-től mindenképp új szakasz kezdődik: a célok és prioritások bővülnek, az eredmények kiértékelése rendszeresebbé, az Unió részéről szorosabban ellenőrzötté válik. A politikaformálásban és végrehajtásban nagyobb szerep vár a civil szerveződésekre és a nem kormányzati szervezetekre, fokozni kell az országok közötti együttműködést és az információcserét, nagyobb erőket kell összpontosítani azokra a területekre, ahol a tagállamokhoz képest a legnagyobb lemaradás tapasztalható.

JEGYZETEK

- ¹ eEurope Benchmarking Report, Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels, 5. 2. 2002, COM(2002) 62 final.
- ² Egyes országokban azonban (Hollandia, Svédország) 60 % feletti, az „élbolyhoz” tartozik még Dánia (50 %), a középmezőnyhöz (38-48 %) Finnország, az Egyesült Királyság, Írország, Ausztria, Luxemburg, Németország sorolható, 35 és 40 % közötti penetráció Olaszország, Franciaország, Portugália és Spanyolország esetében állapítható meg, míg a sereghajtónak Görögország számít (10 %).
- ³ Az európai távközlési politikák fejlődéséhez lsd. *Ian Walden*: European Union Telecommunications Law, in: *Ian Walden - John Angel*: Telecommunications Law, Blackstone Press, London, 2001, pp. 279-313, *Bernd Holzsnagel - Christoph Ennaux - Christian Niehaus*: Grundzüge des Telekommunikationsrecht - Rahmenbedingungen, Regulierungsfragen, Internationaler Vergleich, Verlag C.H. Beck, München, 2001, pp. 212-241, a liberalizáció utáni nemzeti jogok jogösszehasonlító bemutatásához: *Christian Koenig - Hans Schedl* (Hrsg.): Liberalisierung der Telekommunikationsordnungen, Verlag Recht und Wirtschaft GmbH, Heidelberg, 2000, pp. 21-99.
- ⁴ R&D in Advanced Communications Technologies in Europe
- ⁵ Advanced Communications Technology and Services
- ⁶ Special Telecommunications Action of Regional Development
- ⁷ Towards a dynamic European economy: Green Paper on the development of the common market for telecommunications services and equipment, COM(87) 290 final, 30.07.1987.
- ⁸ Towards Europe-wide systems and services: Green Paper on a common approach in the field of satellite communications in the European Community, COM(90) 490, 20.11.1990, 1992, Communication by the Commission, SEC(92) 1048, 21.10.1992; and Communication to the Council and the European Parliament on the consultation on the review of the situation in the telecommunications services sector, COM(93) 159, 28.04.1993, Towards a personal communications environment : Green Paper on a common approach to mobile and personal communications in the European Union, COM(94) 145, 27.04.1994, Green Paper on the liberalisation of telecommunications infrastructure and cable TV networks - Part I : Principle and Timetable, COM(94) 440, 25.10.1994; and Green Paper on the liberalisation of telecommunications infrastructure and cable TV networks - Part II : A common approach to the provision of infrastructure in the European Union, COM(94) 682, 25.01.1995, Council Resolution of 30 June 1988 on the development of the common market for telecommunications services and equipment up to 1992 (88/C 257/01; OJ C 257/1, 04.10.1988); Council Resolution of 19 December 1991 on the development of the common market for satellite communications services and equipment (92/C 8/01; OJ C 8/1, 14.01.92); Council Resolution of 22 July 1993 on the review of the situation in the telecommunications sector and the need for further development in that market (93/C 213/01; OJ C 213/1, 06.08.1993); Council Resolution of 22 December 1994 on the principles and timetable for the liberalisation of telecommunications infrastructures (94/C 379/03; OJ C 379/4, 31.12.1994); Council Resolution of 29 June 1995 on the further development of the mobile and personal communications sector in the European Union (95/C 188/02; OJ C 188/3, 22.07.1995); Council Resolution of 18 September 1995 on the implementation of the future regulatory framework for telecommunications, (95/C 258/01, OJ C 258/1, 3.10.1995),

European Parliament Resolution of 20 April 1993 on the Commission's 1992 review of the situation in the telecommunications services sector (A3-0113/93; OJ C 150/39, 31.05.1993); European Parliament Resolution of 19 January 1993 on a common approach in the field of satellite communications in the European Community (A3-0424/92; OJ C 42/30, 15.02.1993); European Parliament Resolution of 7 April 1995 on the Green Paper on the liberalisation of telecommunications infrastructure and cable television networks (first part - principle and timetable) (A4-0063/95; OJ C 109/310, 01.05.1995); European Parliament Resolution of 19 May 1995 on the Green Paper on the liberalisation of telecommunications infrastructure and cable television networks - Part II: A common approach to the provision of infrastructure for telecommunications in the European Union (A4-0111/95; OJ C 151/479, 19.06.1995); European Parliament Resolution of 19 May 1995 on the Commission communication to the European Parliament and the Council 'Towards the personal communications environment: Green Paper on a common approach in the field of mobile and personal communications in the European Union' (COM(94)0145 - C4-0061/94) and on the Commission communications to the European Parliament and the Council on the consultation on the Green Paper on mobile and personal communications (COM(94)0492 - C4-0046/95 (A4-0097/95; OJ C 151/473, 19.06.1995)); European Parliament Resolution of 12 December 1996 on the Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on universal service for telecommunications in the perspective of a fully liberalised environment (C4-0205/96), Communication to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Universal service for telecommunications in the perspective of a fully liberalised environment - an essential element of the information society, COM(96) 73 final, 13.03.1996, Communication of 27 November 1996 on assessment criteria for national schemes for the costing and financing of universal service in telecommunications and guidelines for the Member States on the operation of such schemes, (COM(96) 608) and the other in February 1998 assessing the current state of universal service in the EU: First Monitoring Report on Universal Service in Telecommunications in the European Union, (COM(98) 101, 25.2.98).

⁹ Europe and the global information society - Recommendations to the European Council, 26.05.1994.

¹⁰ Communication on Europe's way to the Information Society, COM (94) 347 final, 17.07.1994.

¹¹ COM(1997) 623, 3.12.1997, COM(1999)539, 10.11.1999.

¹² *Lsd.* European Commission Status Report on European Union Electronic Communications Policy, 22 December 1999, INF/SO/A/1.

¹³ Commission Communication on a new framework for Electronic Communications Services: infrastructure, transmission and access services / The 1999 Communications Review (COM(1999)539, 10.11.1999), Commission Communication on the proposed New Regulatory Framework: Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on unbundled access to the local loop (COM(2000)394, 12 July 2000, OJ C365E, 19.12.2000, p.212), Commission Communication on the proposed New Regulatory Framework: A common regulatory framework for electronic communications networks and services, Com (2000)393 12 July 2000, OJ C365E, 19.12.2000, p.198), Commission Communication on the proposed New Regulatory Framework: Universal service and users' rights relating to electronic communications networks and services (Com(2000)392, 12 July

2000, OJ C365E, 19.12.2000, p. 238), Commission Communication on the proposed New Regulatory Framework: Access to, and interconnection of, electronic communications networks and associated facilities, (Com(2000)384, 12 July 2000, OJ C365E, 19.12.2000, p. 215), Commission Communication on the proposed New Regulatory Framework: The processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector, (Com(2000)385, 12 July 2000, OJ C365E, 19.12.2000, p. 223), Commission Communication on the proposed New Regulatory Framework: The authorisation of electronic communications networks and services, (Com(2000)386, 12 July 2000, OJ C365E, 19.12.2000, p. 230.

¹⁴ *Lsd.*: Telecoms package will bring better deal for consumers, IP/02/259, 14/02/2002.

¹⁵ *Draft Commission Directive on competition in the markets for electronic communications services, Megjelent: Official Journal, C 96 27.3.2001 p. 2*

¹⁶ Directive 2002/19/EC of the European Parliament and of the Council of 7 March 2002 on access to, and interconnection of, electronic communications networks and associated facilities (Access Directive), 32002L0019, *Megjelent: Official Journal L 108 , 24/04/2002 P. 0007 - 0020*, Directive 2002/20/EC of the European Parliament and of the Council of 7 March 2002 on the authorisation of electronic communications networks and services (Authorisation Directive), 32002L0020, *Megjelent: Official Journal L 108 , 24/04/2002 P. 0021 - 0032*, Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council of 7 March 2002 on a common regulatory framework for electronic communications networks and services (Framework Directive), 32002L0021, *Megjelent: Official Journal L 108 , 24/04/2002 P. 0033 - 0050*, Directive 2002/22/EC of the European Parliament and of the Council of 7 March 2002 on universal service and users' rights relating to electronic communications networks and services (Universal Service Directive), 32002L0022, *Megjelent: Official Journal L 108 , 24/04/2002 P. 0051 - 0077*, Decision No 676/2002/EC of the European Parliament and of the Council of 7 March 2002 on a regulatory framework for radio spectrum policy in the European Community (Radio Spectrum Decision), 32002D0676, *Megjelent: Official Journal L 108 , 24/04/2002 P. 0001 - 0006*.

¹⁷ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - Follow-up to the multiannual Community Action Plan on promoting safer use of the Internet by combatting illegal and harmful content on global networks; Proposal for a Decision of the European Parliament and of the Council amending Decision No 276/1999/EC adopting a multiannual Community Action Plan on promoting safer use of the Internet by combatting illegal and harmful content on global networks, COM (2002), INSFO/D/5, 152, Brussels, 22.03.2002.

¹⁸ Communication to the Council and the European Parliament COM(2000) 854 final Combating trafficking in human beings and combating the sexual exploitation of children and child pornography. Proposal for a Council Framework Decision on combating trafficking in human beings. Proposal for a Council Framework Decision on combating the sexual exploitation of children and child pornography. <http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/pdf/2000/en_500P-C0854_01.pdf>, illetve: Council Decision of 29 May 2000 to combat child pornography on the Internet (2000/375/JHA) *Megjelent: Official Journal L 138 , 09/06/2000 p. 0001*, <http://europa.eu.int/eur-lex/en/lif/dat/2000/en_400X0375.html>

¹⁹ *Lsd.*: eEurope 2002: Commission Proposal for a Council Framework Decision on combatting serious attacks against information systems, Brussels, Com (2001)

²⁰ Communication to the Council and the European Parliament Creating a Safer Information

- Society by Improving the Security of Information Infrastructures and Combating Computer-related Crime, COM(2000)890 as adopted on 26.1.2001,
<<http://europa.eu.int/ISPO/eif/InternetPoliciesSite/Crime/crime1.html>>
- ²¹ eLearning: Designing tomorrow's education, COM(2000) 318 final, Brussels, 24.05.2000.
- ²² The eLearning Action Plan – Designing tomorrow's Education, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Brussels, 28.3.2001., COM(2001)172 final
- ²³ European Computer Driver's Licence
- ²⁴ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - eEUROPE 2002: Creating a EU Framework for the Exploitation of Public Sector Information, COM (2001) 607 final, 23. 10. 2001.
- ²⁵ *Lsd.* Council Directive 90/313/EEC on the freedom of access to information on the environment, 7.06.1990.
- ²⁶ Council Resolution of 25 March 2005 on the eEurope Action Plan 2002: accessibility of public websites and their content, *Megjelent:* Official Journal, 10. 4. 2002. C 86 P. 2-3.
- ²⁷ Commission Proposal for a European Parliament and Council Directive on the re-use and commercial exploitation of public sector documents, COM (2002) 207 provisional version, 2002/0123 (COD), Brussels, 5.6.2002.
- ²⁸ Regulation (EC) No 1049/2001 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2001 regarding public access to European Parliament, Council and Commission documents OJ L 145 , 31/05/2001 P. 43 - 48.
- ²⁹ *Áttekintésükhöz lsd.*
<<http://europa.eu.int/ISPO/ida/jsps/index.jsp?fuseAction=showCategory&categoryID=78&preCategoryID=0>>
- ³⁰ *Lsd.* Memorandum to the Commission - Toward the e-Commission: Implementation Strategy 2001-2005 (Actions 7, 8 and 9 of the Reform White Paper), Brussels, 8. 06. 2001.
- ³¹ Council decision of 22 December 2000 adopting a multiannual Community programme to stimulate the development and use of European digital content on the global networks and to promote linguistic diversity in the Information Society (2001/48/EC), *Megjelent:* Official Journal, 18/01/2001, L14 P. 32-40.
- ³² eContent - A multiannual Community programme to stimulate the development and use of European digital content on the global networks and to promote linguistic diversity in the information society, Work Programme 2001-2002, Brussels, 15. 03. 2001.
- ³³ The e-Economy in Europe: its potential impact on EU enterprises and policies, March 1-2, 2001 in Brussels.
- ³⁴ Communication from the Commission to the Council and the European Parliament - The Impact of the E-Economy on European Enterprises: Economic Analysis and Policy Implications, Brussels, 29. 11. 2001, COM(2001) 711 final.
- ³⁵ Helping SMEs to Go Digital, COM(2001) 136 final, 13.3.2001
- ³⁶ Az elektronikus kereskedelemre vonatkozó friss európai helyzetértékeléshez lsd. E-commerce in Europe Richard Deiss: Statistics in Focus - Industry, Trade and Services, Theme 4, 12/2002, Eurostat, 2002. február
- ³⁷ The e-Economy and Europe, <<http://europa.eu.int/comm/enterprise/ict/policy/e-economy.htm>>
- ³⁸ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the

Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, eEurope 2005: An information society for all, An Action Plan to be presented in view of the Sevilla European Council, 21/22 June 2002, COM (2002) 263 final, Brussels, 28.5.2002.

³⁹ eEurope+ Ministerial Conference on the Information Society „Connecting Europe” in Ljubjana, Slovenia, 3-4 June 2002, IP/02/801, Date: 03/06/2002.

⁴⁰ European Ministerial Conference, Information Society - Connecting Europe, Ljubjana, 3-4 June 2002: Ministerial Conclusions, Ljubjana, June 4, 2002.